

העשרת השיח הדתי בפייסבוק של מנהיגים חרדיים באמצעות לימוד התפקידים והשימושים המיוחסים לטקסטים תורניים ברשת (פוסטר)

מירב עמרן

merav60@gmail.com

Enrichment of Facebook Conversations of Haredi Leaders by Means of Teaching the Roles and Uses Attributed to Torah-Related Texts in the Internet (Poster)

Merav Amran

Abstract

The texts in the Facebook pages are presented according to the principles adapted to the group ideology. For example, statuses that are dedicated to the virtues of studying Gemara are published, and in response women request to broaden the study of Gemara in Facebook as their only temporary solution to enable them to study these "masculine" texts. Their requests are denied and there is testimony to the fact that an evolving discussion on this matter by other followers was erased.

The inter-gender tension pertaining to literacy boundaries permitted to women in the traditional Jewish society (El-Or 1990) is not resolved in Facebook but rather ratified. Selective response and censorship are the basis of cultured technology for the preservation of the traditional character of the group.

keyword: Haredi Facebook, Religious Texts, censorship.

תקציר

החברה החרדית מתקשה לאמץ אל חיקה טכנולוגיות תקשורת עדכניות. הן נתפסות אצלה כאיום על תרבותה ועל אורחות חייה (ברזילי-נהון וברזילי, 2005) במיוחד נכונים הדברים לגבי האמצעים הוויזואליים ובכללן המחשב והאינטרנט מאחר שאין ההנהגה החרדית יכולה לשלוט ולפקח על התכנים ועל הפרט המשתמש בהם (עמרן, 2015; קפלן, 2001).

מטרת המחקר לבחון כיצד מתמודדים מנהיגים חרדיים בעלי דף פייסבוק ציבורי עם תחושת האיום הנ"ל במאמציהם להעשיר את השיח והידע התורני אצל ציבור העוקבים, שההיכרות שלו עם התפקידים והשימושים המיוחסים לטקסטים חלקית ולעתים אף כלל לא קיימת.

החברה החרדית מייחסת חשיבות מיוחדת לטקסטים המהווים אמצעי להתגלות האל ומיחסת סגולות לכתבי הקודש וללמידתם. המרחב הטקסטואלי מתבסס על טקסטים קנוניים כגון החומש והגמרא אך התרחב לטקסטים רבים נוספים. חשיבות הטקסט היא בעצם השימוש בהם, למידתם ופענוחם בהתאם לאידיאל הנטוע במסורת היהודית ובהפנמת כללי הפענוח והפיכתם לתפיסת עולם ודרך התנהגות כוללת (שפיגל, 2013).

הבסיס התיאורטי למחקר הוא "טכנולוגיה מתורבתת" (ברזילי-נהון וברזילי, hope Cheong, 2013; 2005), היינו, האופן שבו תרבויות משנות את הטכנולוגיות

ומעניקות להן הקשרים קהילתיים חדשים, ההכרחיים כדי לשמר את הגבולות שלהן.

שיטת המחקר הינה ניתוח תוכן של כל הפוסטים ורוב תגובות העוקבים בפייסבוק של חמשה-עשר המנהיגים בעלי מספר העוקבים הגדול ביותר, לאיתור וזיהוי המאפיינים הבולטים. כמו כן, ניהול ראיונות עם חלק מהמנהיגים ועוזריהם.

מנהיגי הפייסבוק הם יזמי דת חוץ ממסדיים, הפועלים לצד הממסד הרבני הרשמי (פלדמן, 2009). עליהם לתמרן בין ההגמוניה הרבנית, בעלת סטנדרטים הלכתיים נוקשים, לבין צורכי העוקבים, החשים מחוברים למסורות המיסטיות העממיות המזוהות עם מנהיגי הפייסבוק. לכך השלכות על התנהלות הדף. למשל, רוב הטקסטים המתפרסמים בדף לקוחים מספר תהילים המקובל על שני סוגי הממסדים. הוא חלק מהקורפוס הבסיסי ובו בזמן גם ספר לסגולות וישועות (ליאון, 2012). דוגמה נוספת- מתפרסמים פוסטים המוקדשים למעלת לימוד הגמרא, ובתגובה לכך נשים מבקשות להרחיב לימודי הגמרא בפייסבוק כפתרון זמין יחידי בעוברן ללימוד טקסטים "גבריים" אלו. בקשתן לא נענית, וישנן עדויות כי דיון שמתפתח בנושא זה מצד עוקבים אחרים נמחק. המתח הבין מגדרי לגבי גבולות האוריינות המותרים לנשים בחברה היהודית המסורתית (אלאור, 1990) לא נפתר בפייסבוק, אלא דווקא מאושר. היענות סלקטיבית, מחיקה וצנזור הם מיסודות "הטכנולוגיה המתורבתת" לשימור הצביון המסורתי-שמרני של הקבוצה. עם זאת, לעיתים מוצגים טקסטים של היגדים ותובנות ללא זיקה למסורת ובצירוף אייקון נטורליסטי וסוריאליסטי ברוח "העידן החדש". כפי שמבהירים ברזילי וברזילי: התהליכים הללו הם דו-כיווניים: בעוד שהקהילה מתאימה את הטכנולוגיה לצרכיה, היא עצמה עוברת שינוי כדי להיעשות לחלק מהגלובליזציה (2005). הכיוון החדש המסתמן הוא אפליקציות ללימוד טקסטים תורניים. אמנם נוחות למשתמש ואמצעי אבטחה יעילים להגנה על המסורת, אך האינטראקציה מנהיג-עוקבים תיפגע עוד יותר. זוהי מתכונת ברוח "הטכנולוגיה המתורבתת", שתתרום לחיזוק השליטה של המנהיגים החרדיים על האמצעים הטכנולוגיים שבשימושם.

מילות מפתח: פייסבוק חרדי, טקסטים תורניים, צנזורה.

מקורות

- אלאור, ת' (1992). **משכילות ובורות, בעולמן של נשים חרדיות**. תל אביב: עם עובד.
- ברזילי-נהון, ק' וברזילי, ג' (2005). טכנולוגיה מתורבתת: אינטרנט ופונדמנטליזם דתי [גרסה אלקטרונית]. **איגוד האינטרנט הישראלי**. נדלה לאחרונה ב-6 בנובמבר 2016. <http://www.isoc.org.il/internet-il/articles-and-research/magazine/technology-civilized-web-and-religious-fundamentalism>
- ליאון, נ' (2102). המטיף ההדיוט ומקומו בתרבות תנועת התשובה החרדית ביהדות המזרחית. בתוך: נ' אילן, כ' הורוביץ וק' קפלן (עורכים), **דורש טוב לעמו: הדרשן הדרשה וספרות הדרוש בתרבות היהודית** (עמ' 199-230).
- עמרון, מ' (2015). אמצעי תקשורת להפצת האמונה כסמני רצף ותמורה בחברה החרדית. **קשר**, 47, עמ' 114-126.
- פלדמן, ע' (2009). הבניית הכריזמה של מנהיגות דתית חוץ ממסדית בת זממנו: המקרה של "הרנטגן". **סוגיות חברתיות בישראל**, 7, עמ' 85-119.
- קפלן, ק' (2001). כלי התקשורת בחברה החרדית בישראל. **קשר**, 30, עמ' 18-30.
- שפיגל, א' (2013). לגופם של השקפות והלכי רוח: החברה החרדית בתור קהילה פרשנית. **סוגיות חברתיות בישראל**, 16, עמ' 7-40.
- Cheon, H. P. Authority. (2013). In: H. Campbell (ed), *Digital Religion- Understanding Religious Practice in New Media World* (pp 72-87), London and New-York: Routledge.